

Pregled formalno-pravnih dokumenata koji se bave OER-om u evropskim visokoobrazovnim institucijama

DEV 1.2

BAEKTEL

Blending academic and entrepreneurial knowledge
in technology enhanced learning

*Spajanje **akademskog** i **preduzetničkog** znanja kroz tehnološki
potpomognuto učenje – BAEKTEL*

www.baektel.eu

Br. projekta:

544482-TEMPUS-1-2013-1-IT-TEMPUS-JPHES

Akronim projekta:

BAEKTEL

Puni naziv projekta:

**Spajanje akademskog i preduzetničkog znanja
kroz tehnološki potpomognuto učenje**

Datum početka projekta: 2013-12-01

Trajanje:

3 godine

DEV 1.2

**Pregled formalno-pravnih dokumenata koji se bave
otvorenim obrazovnim resursima u evropskim
visokoškolskim institucijama**

Datum predaje: 2014-02-28

Stvarni datum predaje: 2014-04-20

Ime glavnog učesnika za ovaj predmet isporuke:

Univerzitet u Ljubljani (UL)

Sponzor projekta TEMPUS IV program		
Nivo diseminacije		
PU	Javno	X
PP	Ograničeno na druge učesnike programa (uključujući službe Komisije)	
RE	Ograničeno na grupu koju precizira konzorcijum ((uključujući službe Komisije)	
CO	Povjerljiv, samo za članove konzorcijuma (uključujući službe Komisije)	

Broj predmeta isporuke (dev):	1.2
Naziv predmeta isporuke:	Pregled formalno-pravnih dokumenata koji se bave otvorenim obrazovnim resursima u evropskim visokoškolskim institucijama
Radni paket:	Radni paket 1 – Analiza i pregled principa i prakse otvorenih obrazovnih resursa (OER)
Glavni učesnik:	Univerzitet u Bazilikati (USB)

Autor (i) – po abecednom redu		
Ime i prezime	Institucija	e-mail
Damjan Hann, UL	Univerzitet u Ljubljani (UL)	damjan.hann@ntf.uni-lj.si damjan.hann@baektel.eu
Ranka Stanković, UB	Univerzitet u Beogradu (UB)	ranka.stankovic@rgf.bg.ac.rs ranka.stankovic@baektel.eu
Milivoj Vulić, UL	Univerzitet u Ljubljani (UL)	milivoj.vulic@quest.arnes.si milivoj.vulic@baektel.eu
Marjana Zajc, UL	Univerzitet u Ljubljani (UL)	marjana.zajc@ntf.uni-lj.si marjana.zajc@baektel.eu

Sadržaj

1	Uvod.....	5
2	Pitanje politika	7
3	Projekat o evropskim OER politikama	8
3.1	Ciljevi projekta.....	8
3.2	Planovi projekta.....	8
4	Stanje OER politike u Rumuniji.....	9
5	Smjernice za vlade o OER-u u visokom obrazovanju	10
6	Smjernice za visokoškolske institucije o OER-u	12
7	Zaključci	14
8	Reference	14

1 Uvod

Politiku otvorenih obrazovnih resursa čine principi i politike koji podržavaju korišćenje otvorenog sadržaja i prakse u obrazovnim institucijama, posebno otvorenih obrazovnih resursa (OER), i uglavnom su usvojeni od strane upravljačkih tela. Broj ovih politika se povećava na nacionalnom, državnom/regionalnom i takođe, lokalnom nivou. Zahtjev mnogih OER politika je da javno finansirani resursi budu otvoreno licencirani^[1]

Zasnovane na Creative Commons' definiciji, politike OER uključuju "pravna akta, institucionalne politike, i/ili finansijska ovlašćenja koja vode stvaranju, povećanoj upotrebi, i/ili pomoći u poboljšanju OER-a." OER su resursi za učenje koji postoje u javnom domenu ili su dati pod licencom intelektualne svojine kojom se dozvoljava njihova slobodna upotreba i prenamjena od strane drugih.^[1]

Dana 22-og juna 2012, UNESCO Svjetski OER Kongres izdao je 2012 parišku OER Deklaraciju pozivajući vlade da otvoreno licenciraju javno finansirane obrazovne resurse. Deklaracija koja naglašava značaj OERa i daje preporuke vladama i institucijama širom svijeta jednoglasno je odobrena od strane država članica UNESCO-a. ^[1]

Creative Commons sadrži registar OER politika koji broji 90 postojećih, kao i predloženih OER politika širom svijeta. Sve postojeće i predložene politike OER-a u Evropi su nabrojane u tabeli 1. ^[2]

Tabela 1: Creative Commons lista p i predloženih OER politika u Evropi.^[2]

Zemlja	Nadležnost	Oznake	Politika	Datum
Španija	Nacionalna Institucija– primarna Institucija - sekundarna	Education free software share	CeDeC	2012/10/10
Španija	Globalna Nacionalna Institucija– primarna Institucija - sekundarna	Educación Lengua Matemáticas	Recursos educativos para enseñanza presencial	2012/10/10
Španija	Globalna Nacionalna Institucija – primarna Institucija - sekundarna	Guía profesores	Publicación de una guía para la creación de recursos educativos abiertos	2012/10/10

^A 2012 pariška OER Deklaracija se nalazi u Dodatku 1.

Francuska	Institucija-tercijarna		ParisTech Charter of Open Courseware and Licensing Practices	2007/03/21
Mađarska	Nacionalna		Apertus Nonprofit Kft. – Szakmai koncepció	
Litvanija	Nacionalna		Provisions of the National Education Strategy 2003-2012	2003/10/01
Holandija	Nacionalna		Programme Plan: Wikiwijs 2011 – 2013	2011/05/19
Poljska	Nacionalna	government education k12	Cyfrowa szkoła (Digital School)	2012/04/03
Škotska	Nacionalna	declaration open education	Scottish Open Education Declaration	2014/03/11
Britanija	Nacionalna	open access funding open source	JISC Terms and conditions of funding annex to JISC Grant and Contract Letters for Projects	2011/12/16
Britanija	Institucija-Tercijarna	metadata intellectual property learning objects repository	Operational policies for Leeds Metropolitan University institutional repository	
Britanija		university	University of Leeds Open Educational Resources guidance	2012/12/19
Britanija	Nacionalna		Policies and Statements of the Open University	

Britanija	Nacionalna		Introduction to the UK Government Licensing Framework	2011/07/29
Vels	Nacionalna		The Wales Open Education Declaration of Intent	2013/09/20

Politika definisana na Univerzitetu u Lidsu je jasan primjer kako se izlaže politika o OER.^B Dokument je podržan od strane prorektorove izvršne grupe i studentskog tijela (kao TSEB/12-15) u novembru 2012. Pokazuje smjernice i stav Univerziteta u pogledu objavljivanja i korišćenja OER-a u obrazovnim situacijama na Univerzitetu. [3]

2 Pitanje politika

Postoji niz politika koje mogu ili omogućiti ili otežati rad OER projekata. Dakle, od suštinskog je značaja za vlade i institucije da procijene i razviju politiku koja njeguje otvorenost i pristup. Usvojene politike treba da omoguće ili podstiču kreiranje, dijeljenje i obezbjeđivanje u okviru obrazovnih resursa. [4]

Pitanja politike koja OER postavlja su povezana sa opštim organizacionim, kulturnim i pedagoškim pitanjima unutar pojedinačnih institucija. Generalno je prihvaćeno da OER nisu tehničke inovacije, već institucionalne. Ipak, kako bi se efikasno nosili sa mogućnostima, kao i prijetnjama koje OER nosi, institucije ipak moraju imati dobro obrazloženu ICT (informacione i komunikacione tehnologije) strategiju i jasne politike e-učenja. U cilju podsticanja kulture dijeljenja sadržaja i ponovnog korišćenja u okviru ustanove, biće potrebno mnogo dodatnih inovacija u institucijama. [4] Oblasti na koje treba obratiti pažnju su sljedeće:

- Razvoj nastavnog plana i programa,
- Finansijska podrška,
- Intelektualna svojina,
- Kultura dijeljenja,
- Procjena i akreditacija,
- Osiguranje kvaliteta,
- Razvoj kadra,
- Podrška studentima,
- Tehnička infrastruktura / softver,
- Institucionalni model. [4]

^BSmjernice za Otvorene Obrazovne Resurse Univerziteta u Lidsu se nalaze u Dodatku 2

3 Projekat o evropskim OER politikama

Projekat koji okuplja zajednicu međunarodnih eksperata u cilju jačanja primjene otvorenih obrazovnih politika širom Evrope je "Politika Otvorenih Obrazovnih Resursa u Evropi ". Njen cilj je da iskoristi trenutni značaj koji Evropa pridaje otvorenom obrazovanju, nastao na osnovu dešavanja kao što su izričita pominjanja OER-a kao važnog strateškog cilja u novoj obrazovnoj strategiji EU "Otvaranje obrazovanja." [5]

3.1 Ciljevi projekta

Jedan od ciljeva projekta je da se Creative Commons i njihovi evropski partneri uspostave kao ključni akcionari u debati o politici o otvorenom obrazovanju u Evropi. Cilj je da se obezbijedi da obrazovna politika, kada su u pitanju resursi i njihovo korišćenje, sadrži otvorene principe zasnovane na najboljim praksama i visokim standardima razvijenim u okviru zajednice. Ovo se može postići licenciranjem svih obrazovnih sadržaja (udžbenika i drugih nastavnih sredstava) proizvedenim u Evropi pomoću javnog finansiranja (kako na evropskom nivou, tako i u državama članicama) pod slobodnom licencom. [5]

Cilj projekta je da se podigne svijest o OER modelu, kao i da se pokažu njegove prednosti vladama, preduzećima i korisnicima u cilju podrške usvajanju OER politika u Evropi i državama EU. Projekat obuhvata i pitanja koja se odnose na visoko obrazovanje. Početna faza projekta zasniva se na sljedeća tri ključna koraka:

1. Izgradnja ZAJEDNICE aktivista okupljanjem svih onih koji su uključeni u OER aktivnosti;
2. Kreiranje SADRŽAJA sa objašnjenjem politike i potpornom analizom, pored rada na širenju ideje, kao i obrazovnih sredstava, posebno priručnika koji objašnjava način funkcionisanja i prednosti otvorenog obrazovanja;
3. Uspostavljanje KONTAKATA sa tvorcima politike i drugim ključnim interesnim stranama organizovanjem niza ciljanih sastanaka i radionica. [5]

Ciljna grupa projekta uključuje sljedeće tvorce politike i organe odlučivanja: Evropsku Komisiju, organizacije koje rade na OER politici i usvajanju u evropskim državama, lidere u oblasti obrazovanja i međunarodne organizacije koji utiču na evropsku OER politiku. [5]

3.2 Planovi projekta

Kao dio projekta, biće pripremljen niz sadržaja politike, počevši od kratkog sižea politike koji definiše stav o politici OER-a za Evropu, dopunjenog nizom analiza, uključujući i jednu o aktuelnim modelima proizvodnje udžbenika u evropskim državama (u koje OER treba da se uklopi) ili obrazovnim izuzecima i ograničenjima. Projekat će se završiti objavljivanjem iscrpnog priručnika o otvorenom obrazovanju i politikama koje su potrebne za njegovo sprovođenje u Evropi. [5]

4 Stanje OER politike u Rumuniji

Kako većina univerziteta koji su uključeni u BAEKTEL projekat dolazi sa Balkana, bilo bi zanimljivo pogledati izvještaj o razvoju OER politika u Evropi, posebno o stanju OER politike u Rumuniji, koju je napisala Valentina Pavel iz Udruženja za tehnologiju i internet (ApTI), koji je preuzet sa sajta Creative Commons-a^[6]:

Da bismo započeli razgovor o OER-u u Rumuniji, morali bismo zapravo da razgovaramo o autorskom pravu. Ljudi generalno malo znaju o autorskim pravima i licencama ... da ne pominjemo OER. Dakle, u Rumuniji moramo da se fokusiramo na informativne i edukativne kampanje usmjerene na donosiocice odluka, edukatore, roditelje kao i učenike i studente. Istovremeno, postoji osjećaj stidljivosti i nespremnosti kada je u pitanju približavanje ovoj novoj temi, i ljudi teško prihvataju i razumiju njene prednosti. Shodno tome, OER se još ne doživljava kao novi poslovni model i smatra se kao prijatna tržištu izdavača.

OER, a da to niste ni shvatili

Sajt didactic.ro je ono što bih navela kao dobar praktični primjer. Sajt (dostupan na rumunskom) je online zajednica nastavnika i najveći rumunski portal sa obrazovnim resursima za sve K12 razrede, uključujući tehničko i stručno obrazovanje. Postoji oko skoro pola miliona registrovanih članova i oko 190 000 dostupnih resursa. Bilo da su u pitanju nastavni planovi, vježbe, vannastavne aktivnosti, književne kritike ili ispitne bilješke i materijali, nastavnici, roditelji i učenici imaju mogućnost da koriste, dijele, daju komentar i imaju korist od raspoloživih resursa. Postoji samo jedna caka... šta nedostaje u ovom primjeru je što materijal nema otvorenu licence. Iako nikome ne smeta ako se materijali koriste, distribuiraju i mijenjaju, to nije zapravo legalno iz perspektive autorskih prava. Nadamo se da je samo pitanje vremena kada ćemo ponosno dodati, didactic.ro na listu divnih primjera CC.

Uzgedna priča: Digitalni udžbenici sa vrlo malom dodirnom tačkom sa OER

Postoji žestoka debata o digitalnim udžbenicima za prvi i drugi razred, mada zakonodavni predlozi ne pominju problem sa autorskim pravima. Kada je u pitanju format udžbenika, nevladine organizacije pokušavaju da kanališu diskusije ka postojanju otvorenih udžbenika. Dakle, moramo da se nadamo da će politička volja da se proširi i na ideju o OER digitalnim udžbenicima. To bi bila dobra prilika za rumunski obrazovni sistem. Ministarstvo prosvjete trenutno radi na veb stranici (www.manuale.edu.ro) gde će svi digitalni udžbenici biti slobodno dostupni za preuzimanje. Čekamo više informacija o ovome i da vidimo kako će ovaj projekat biti realizovan, koji tip formata će se koristiti i pod kojom licencom.

Proboj prve politike

U svom strateškom nacionalnom vladinom planu za 2013-2016, rumunska vlada pominje prvi put OER i integraciju IT metoda za učenje. Strateški plan navodi da

će rumunska vlada, zajedno sa Ministarstvom prosvjete, "podržati inovativne metode za integrisanje veb 2.0 obrazovnih resursa i otvorene obrazovne resurse u procesu učenja". Istovremeno, ovaj vladin plan je podržan od strane Evropske inicijative Open Data i potpisivanjem Otvorenog Vladinog Partnerstva u 2011. U vezi s tim, zakon o nacionalnom obrazovanju pominje virtuelne biblioteke i platforme za e-učenje. Međutim, ne postoje norme kako da se primijeni ovaj zakon.

Ukratko, napredak je spor, ali barem postoje neke politike i zakonski tekstovi na koje se može osloniti i koji mogu da usmjere donosiocce odluka.

Korak naprijed

Snažan građanski pokret počinje da se oblikuje u vezi sa OER-om i otvorenim licencama u mnogo širem smislu. Obično postoji nekoliko NVO-a koji se udruže i rade zajedno u ovakvim otvorenim inicijativama. Najskoriji primjer je projekat o OER-u koji su zajedno pokrenuli ApTI (Udruženje za Tehnologiju i Internet), Kosson, ANBPR i Soros fondacija. U predstojećim mjesecima će organizovati 4 radionice u 4 različita grada u Rumuniji i razgovarati sa bibliotekarima, akademcima i univerzitetskim osobljem o problemima autorskoih prava, otvorenim licencama i OER-u. Oni su pokrenuli ovaj projekat na nacionalnoj konferenciji bibliotekara u Sibiu koja je održana od 10-12 oktobra. Prvi zaključci su da OER definitivno može da nađe svoje mjesto među projektima koje bibliotekari stvaraju i implementiraju širom zemlje za svoje lokalne zajednice.

Istovremeno, postoje i druge manje inicijative poput pravnog sajta o otvorenom obrazovanju koji želi da učini pravni jezik pristupačnijim i osnaži ljude informacijama o njihovim pravima, uz promovisanje građanskog angažovanja.

Iako je još uvek u izgradnji, nadamo se da ćemo vidjeti beta verziju sajta početkom naredne godine

Radujem se pokretanju više inicijativa i rezultata o OER-u, kako talas radoznalosti postepeno počinje da raste. Više informacija o situaciji u Rumuniji u vezi sa OER-om će uskoro biti dostupne u izvještaju koji će da napiše Soros fondacija do kraja ove godine.^[6]

5 Smjernice za vlade o OER-u u visokom obrazovanju

Uloga vlada u visokom obrazovanju i njihovi odnosi sa institucijama u ovom sektoru razlikuju se od zemlje do zemlje. Obično, vlade mogu da igraju važnu ulogu u postavljanju pravila u sistemima visokog obrazovanja jer je u njihovom interesu da garantuju da javne investicije u visokom obrazovanju budu koristan i ekonomičan doprinos društveno-ekonomskim kretanjima. Većina vlada takođe daje finansijsku pomoć nekim univerzitetima.^[7]

Shodno tome, vlade su često u poziciji da zahtijevaju da obrazovno korisni resursi razvijeni uz pomoć javnih sredstava budu dostupni pod otvorenim licencama. Dijeljenje edukativnih resursa ima značajan potencijal da poboljša kvalitet, dostupnost i transparentnost sistema

visokog obrazovanja, iako ponekad postoje razlozi zbog kojih nije potrebna otvorena licenca. Slično tome, otvoreni režimi licenciranja mogu da se koriste od strane vlade da poveća uticaj javnih investicija kroz olakšavanje ponovnog korišćenja tih resursa uz minimum dodatnog ulaganja.^[7]

Imajući u vidu ove okolnosti, predlaže se da vlade:

- **Podrže upotrebu OER-a kroz svoju ulogu definisanja politika u visokom obrazovanju.**

To bi moglo da podrazumijeva podsticanje i pružanje podrške korišćenju OER-a u prilagođavanju obrazovnih iskustva većem broju različitih vrsta učenika i podršku nacionalnim programima socijalne inkluzije. Dakle, bilo bi moguće da se podstakne ravnopravan pristup visokom obrazovanju i poboljšanje rezultata učenja za sve učenike. Održivost ovog napora može biti stimulisana uspostavljanjem vladinog programa podrške stvaranju i ponovnom korišćenju OER.^[7]

- **Razmotre usvajanje okvira za otvoreno licenciranje.**

Jedan efikasan metod ubrzanja otvorenog licenciranja i dijeljenja resursa u visokom obrazovanju bi bio da se usvoji odgovarajući nacionalni okvir otvorenog licenciranja, u okviru plana politike. Ovo bi mogao da bude dio sveobuhvatnog okvira politike o pravima intelektualne svojine (PIS) i autorskim pravima u oblasti visokog obrazovanja što obuhvata nastavu, kao i istraživačke aktivnosti. Takav nacrt licenciranja može pokriti autorska prava i status prava intelektualne svojine obrazovnih resursa proizvedenih od strane vladinih ministarstava i službi.^[7]

- **Razmotre usvajanje otvorenih standarda.**

U vezi sa ovim prethodnim može da bude usvajanje odgovarajućih otvorenih standarda, čija je svrha da garantuju potpuni pristup i korišćenje/dijeljenje materijala u visokom obrazovanju. Ovo može da obuhvati istraživačke, kao i obrazovne publikacije, i može pomoći da se obezbijedi kontinuitet uređivanja elektronskih dokumenata, bez obzira na promjene softvera. Ovi standardi mogu da pokriju obrazovne resurse razvijene od strane vladinih ministarstava i službi i institucija koje primaju podršku vlade za razvoj obrazovnih materijala.^[7]

- **Doprinesu podizanju svijesti o glavnim problemima OER-a**

To bi moglo da podrazumijeva proizvodnju i razmjenu dobrih praksi studija slučaja i relevantnih primjera upotrebe kao pomoć pri implementaciji. Vlade mogu da pomognu interesnim stranama u visokom obrazovanju da razumiju pitanja u vezi sa intelektualnom svojinom, kao i izazovima intelektualne svojine i redizajna koji su rezultat brze digitalizacije i onlajn informacija, kao i dijeljenja resursa.^[7]

- **Promovišu nacionalne strategije ICT/povezivanja.**

Imajući u vidu centralnu ulogu ICT pristupa i dijeljenja sadržaja onlajn, takva podrška može se koncentrisati na garantovanje održivog obezbeđivanja povezivanja i pristupa osoblja/studenata ICT sistemima u visokom obrazovanju.^[7]

- **Pruže podršku održivom razvoju i dijeljenju kvalitetnih materijala za učenje.**

Podržavanje institucija visokog obrazovanja, pojedinačno kao i kolektivno, u njihovim naporima da razviju i dijele kvalitetne edukativne materijale bi bilo od ključnog značaja za održivi razvoj i korišćenje OER-a. Ovo može uključiti podršku za razvoj nacionalne inicijative za razvoj lokalnih sadržaja i njegovanje alata u cilju promovisanja kvaliteta u OER-u, kao i regionalne/globalne napore da se razviju OER repozitorijumi i direktorijumi. Iako ne postoji jedinstvena strategija primjenjiva na svaku situaciju, koordinisani pristup bi vjerovatno dao najbolje rezultate. [7]

6 Smjernice za visokoškolske institucije o OER-u

Visokoškolske institucije mogu imati odlučujuću ulogu u davanju podrške nastavnom osoblju u oblasti razvoja efikasnog ambijenta za nastavu i učenje za studente i u obezbjeđivanju stalnih mogućnosti za profesionalno napredovanje. Kako identifikovanje, tako i razvoj resursa za učenje, suštinski su djelovi ovog procesa. Institucije treba da teže stvaranju otvorenih obrazovnih resursa kao i korišćenju tih resursa iz drugih izvora. Kvalitetno dizajnirani nastavni materijali u pogledu informacija, ideja i sadržaja podstiču veću individualnu angažovanost studenata nego sama predavanja. Budući da ovi materijali postaju važan dio nastavnog i procesa učenja, ograničen direktni nastavni kontakt sa studentima može podstaknuti uključivanje kao i ohrabriti diskusiju, praktične primjene, kreativnost i istraživačke aktivnosti. [7]

U svrhu razvoja kurseva i nastavnih materijala nastavno osoblje obično koristi ono što je dostupno. Njihov izbor se proširuje sve većim brojem otvorenih resursa, što takođe stvara mogućnost prilagođavanja novih materijala kako bi se prilagodili lokalnim potrebama u pogledu kulture i potreba za učenjem, bez potrebe za opširnim pregovorima oko autorskih prava ili za ponovnim razvijanjem sadržaja. [7]

Iskustvo pokazuje da, kada institucije prave kvalitetne kurseve i resurse koji su svima dostupni putem interneta, samim tim privlače i nove učenike, unapređuju svoju ulogu u oblasti javnih usluga i šire svoju reputaciju. Takve institucije mogu privući finansiranje naučnih istraživanja dodatnom diseminacijom istraživačkih rezultata. Uz to, institucije moraju uklopiti otvorene resurse u okviru svog institucionalnog brenda i voditi računa o svim prihodima koji su posljedica prodaje obrazovnih resursa. U tom kontekstu, visokoškolskim institucijama se savjetuje da [7]:

- **Razviju institucionalne strategije za integraciju OER-a.** [7]
- **Obezbijede podsticaje kako bi se podržalo investiranje u razvoj, prilagođavanje i prikupljanje visokokvalitetnih resursa za učenje.**

Politike institucija treba revidirati kako bi:

- Ohrabrivale pažljivu selekciju i adaptaciju postojećih otvorenih resursa kao i kreiranje novih resursa tamo gdje je to potrebno;

- Promovisale objavljivanje obrazovnih resursa kao OER-a u okviru institucionalnih protokola;
  - Promovisale istraživanje o upotrebi i ponovnoj upotrebi otvorenih resursa, kao i njihovom korišćenju u druge svrhe;
  - Ohrabrivale studente da objavljuju svoje radove (pod vođstvom akademskog osoblja i u okviru institucionalnih protokola) pod otvorenom licencom kao OER sadržaj;
  - Ugradile OER u alate za individualni i institucionalni monitoring;
  - Promovisale saradnju u kreiranju resursa kako u okviru institucija, tako i van njih;
  - Osoblju obezbijedile odgovarajuću motivaciju i naknade za kreiranje, prikupljanje i prilagođavanje obrazovnih resursa, i
  - Osigurale da obim posla osoblja podrazumijeva nastavne planove, kurseve i dizajn i kreiranje materijala. [7]
- **Prepoznaju značajnu ulogu obrazovnih resursa u okviru internih procedura za garantovanje kvaliteta.**

Ovo podrazumijeva uspostavljanje i održavanje striktnih internih procedura za evaluaciju kvaliteta obrazovnih resursa prije njihovog objavljivanja u vidu OER sadržaja.[7]

- **Razmotre kreiranje fleksibilnih politika o autorskim pravima.**

Takve politike treba da olakšaju osoblju da se poziva na autorska prava tamo gdje su neka prava zadržana, ili na druge varijacije licenci kada je to potrebno. Ove politike treba da budu dio šireg, institucionalnog procesa koji će obezbediti postojanje jakih, pravno regulisanih prava intelektualne svojine, autorskih prava i politike privatnosti, a koja će se precizno odražavati u svim pravnim ugovorima i uslovima zapošljavanja.[7]

- **Preduzmu institucionalno zagovaranje i izgradnju kapaciteta.**

U cilju razvoja širokog raspona potrebnih kompetencija kako bi se omogućilo efikasnije korišćenje OER sadržaja, treba sprovesti kontinuirano podizanje svijesti, izgradnju kapaciteta (formiranje stručnog osoblja) i umrežavanje/dijeljenje. Cilj ovih aktivnosti bi bilo podsticanje zajedničke vizije za otvorenu obrazovnu praksu unutar organizacije, što bi idealno trebalo da bude usklađeno sa vizijom i misijom institucije i imalo podsticajni karakter.[7]

- **Osiguraju ICT pristup nastavnom osoblju i studentima.**

Ovo podrazumijeva stremljenje ka obezbjeđivanju stalnog pristupa neophodnoj ICT infrastrukturi, softveru i povezanosti akademskom osoblju i studentima, u cilju pristupa Internetu i razvoja i prilagođavanja različitih obrazovnih resursa. Ovo treba da sadrži softverske aplikacije kao što su alatke za editovanje sadržaja na Webu, sistemi za upravljanje sadržajima, modeli i instrumenti koji olakšavaju stvaranje i korišćenje prilagodljivih, sveukupno dizajniranih obrazovnih materijala. Takođe, to podrazumijeva da akademsko osoblje i studenti stvore radni repozitorijum koji bi služio kao moćni resurs za nastavu i učenje, istovremeno podižući svijest o razlici između pravilnog dijeljenja informacija/saradnje i plagijatorstva. Osoblje i studenti bi, takođe, trebalo da imaju pristup obuci/profesionalnom razvoju i podršci u korišćenju ovih sistema.[7]

- **Uspostave institucionalne politike i prakse za čuvanje i pristup OER sadržaju.**

Ovo uključuje sposobnost čuvanja, upravljanja i dijeljenja materijala i sadržaja, kako interno, tako i eksterno, kako bi se akademski napori zasnivali na jednoj širokoj bazi institucionalnog znanja. Najekonomičniji način postizanja ovakvih ciljeva je da postanu dio koordinisane nacionalne strategije ili putem partnerstva sa razvijenim globalnim OER mrežama i repozitorijumima koji se zasnivaju na otvorenim standardima.^[7]

- **Periodično revidiraju institucionalne OER prakse.**

Ovakve revizije pomažu instituciji da odredi vrijednost svojih praksi i politika. Trebalo bi da obuhvataju i revizije do kojeg se stepena otvoreni licencirani obrazovni resursi koriste u visokoobrazovnim programima. Uz to, te revizije treba da sadrže i ocjenu djelovanja ovog korišćenja na obrazovanje, kao i njegov uticaj na troškove razvoja/usvajanja visokokvalitetnih resursa za nastavu i učenje za osnovne i postdiplomske studijske programe. Tamo gdje može naći primjenu, ovo se može proširiti da pokaže primjere dobre prakse, kako kroz marketinške tako i kroz naučnoistraživačke publikacije.^[7]

7 Zaključci

U cilju razvoja efikasnog OER sadržaja, dobre strateške izbore treba da prate revizije institucionalnih politika. Prvo i najvažnije, institucije treba da revidiraju svoje politike koje se tiču intelektualnog vlasništva i da garantuju da podržavaju modele otvorenog licenciranja. Takođe, treba da revidiraju politiku pružanja naknada i stimulansa osoblju, obezbjeđujući da vrijeme koje provedu na kreiranju i dizajniranju kurseva, kao i na drugim aktivnostima u vezi sa tim, bude adekvatno nagrađeno kroz povećanje dohotka i promocije, kao dio širih politika koje obuhvataju novčane nadoknade i podsticajna sredstva namijenjena nastavnom osoblju.^[8]

U svrhu ubrzanja ovih aktivnosti, povoljan formalno-pravni ambijent je od suštinskog značaja za svaki održivi napor za korišćenje OER potencijala, na nacionalnom ili institucionalnom nivou.^[8]

U poređenju sa sve većim brojem inicijativa koje trenutno postoje u Evropi a povezane su sa OER konceptom, spisak politika koje uređuju ovu oblast je relativno kratak. Iako su otvoreni resursi dizajnirani za bilo koga ko ima pristup Internetu, prilično je zanimljiva činjenica da su skoro sve evropske politike još uvijek napisane samo na nacionalnim jezicima.

8 Reference

- [1]. *Open educational resources policy*. Dostupno na:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Open_educational_resources_policy>. [9 April 2014].
- [2]. *OER Policy Registry*. Dostupno na:
<http://wiki.creativecommons.org/OER_Policy_Registry>. [9 April 2014].

-
- [3]. *University of Leeds Open Educational Resources guidance*. Dostupno na: http://wiki.creativecommons.org/University_of_Leeds_Open_Educational_Resources_guidance. [10 April 2014].
- [4]. Yuan, L., MacNeill, S. and Kraan, W. 2009. *Open Educational Resources – Opportunities and Challenges for Higher Education*. Dostupno na: <http://www.oerafrica.org/resource/open-educational-resources-opportunities-and-challenges-higher-education>. [10 April 2014].
- [5]. *European OER Policy Project*. Dostupno na: http://wiki.creativecommons.org/European_OER_Policy_Project. [8 April 2014].
- [6]. *State of OER policy in Romania*. Dostupno na: <http://oerpolicy.eu/state-of-oer-policy-in-romania/>. [10 April 2014].
- [7]. UNESCO, *Commonwealth of Learning. 2011. Guidelines for Open Educational Resources (OER) in Higher Education*. Dostupno na: <http://www.oerafrica.org/resource/guidelines-open-educational-resources-oer-higher-education>. [10 April 2014].
- [8]. Butcher, N. 2011. *A Basic Guide to Open Educational Resources (OER)*. Dostupno na: <http://www.oerafrica.org/resource/basic-guide-open-educational-resources-oer>. [10 April 2014].

Dodatak A

**Svjetski kongres o otvorenim obrazovnim resursima (OER)
UNESKO, PARIZ, JUN 20-22, 2012.**

PARIŠKA OER DEKLARACIJA IZ 2012. GODINE

Preambula

Svjetski OER kongres održan u UNESCO-u, Pariz, od 20-22. juna 2012.

Uzimajući u obzir bitne međunarodne principe, uključujući:

Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima (Član 26.1), koja tvrdi da: „Svi imaju pravo na obrazovanje“;

Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (Član 13.1) koji prepoznaje „pravo svih na obrazovanje“

Bernsku konvenciju o zaštiti književnih i umjetničkih djela iz 1971. godine, i VIPO Ugovor o autorskom pravu iz 1996. godine;

Milenijumsku deklaraciju i Dakarski okvir djelovanja iz 2000. godine koji su se globalno obavezali da će pružati kvalitetno osnovno obrazovanje za svu djecu, omladinu i odrasle;

Svjetski samit o informatičkom društvu, Deklaraciju o principima iz 2003. godine kojom se obavezuje „da će se graditi informatičko društvo koje se zasniva na ljudskim kapacitetima, koje je inkluzivno i orjentisano ka razvoju gdje svi mogu da stvaraju, pristupaju, koriste i dijele informacije i znanje“;

Preporuku UNESCO-a iz 2003. godine koja se tiče unapređenja i korišćenja višejezičnosti i univerzalnog pristupa „sajberspejsu“;

UNESKO-vu Konvencija o zaštiti i unapređenju raznolikosti kulturnih izraza iz 2005. godine, koja tvrdi da: „Ravnopravan pristup bogatoj i širokoj lepezi kulturnih izraza iz cijelog svijeta i pristup kultura sredstvima izražavanja i distribucije čine značajne elemente za poboljšanje kulturne raznolikosti i ohrabivanje uzajamnog razumijevanja“;

Konvenciju o pravima osoba sa invaliditetom iz 2006. godine (Član 24), koja prepoznaje prava osoba sa invaliditetom na obrazovanje;

Deklaracije šeste Međunarodne konferencije o obrazovanju odraslih (CONFINTEA) koje naglašavaju fundamentalnu ulogu učenja i obrazovanja odraslih.

Naglašavajući činjenicu da je termin Otvoreni obrazovni resursi (Open Educational Resources - OER) nastao na UNESCO-vom Forumu o otvorenim kursevima 2002. godine i označava „materijale za nastavu, učenje i naučno istraživanje u vidu digitalnog ili nekog drugog medijuma koji je javno dostupan ili je objavljen pod nekom otvorenom licencom koja drugim licima dopušta besplatan pristup, korišćenje, prilagođavanje i redistribuciju bez ili sa određenim ograničenjima. Otvoreno licenciranje je nastalo u sklopu postojećeg okvira o pravima intelektualne svojine koji je definisan relevantnim međunarodnim konvencijama i poštuje autorstvo“;

Pozivajući se na postojeće deklaracije i smjernice o otvorenim obrazovnim resursima kao što su Deklaracija o otvorenom obrazovanju usvojena u Kejptaunu 2007. godine, Dakarska Deklaracija o otvorenim obrazovnim resursima iz 2009. godine i Komonvelt za obrazovanje i UNESCO-ve Smjernice o otvorenim obrazovnim resursima u visokom obrazovanju;

Napominjući da Otvoreni obrazovni resursi (OER) promovišu ciljeve gore navedenih međunarodnih principa;

Preporučuje se da države u okviru svojih mogućnosti i ovlašćenja:

- a. *Podstiču svijest i korišćenje otvorenih obrazovnih resursa.* Unapređuju i koriste otvorene resurse u cilju šireg pristupa obrazovanju na svim nivoima, kako formalnom, tako i neformalnom, u pogledu cjeloživotnog učenja, čime se doprinosi društvenoj inkluziji, rodnoj ravnopravnosti i obrazovanju osoba sa posebnim potrebama. Unapređuju kako ekonomičnost, tako i kvalitet nastave i učenja kroz veću upotrebu otvorenih resursa.
- b. *Omoguće podsticajna okruženja za korišćenje informacionih i komunikacionih tehnologija (ICT).* Premoste digitalni jaz razvijajući adekvatnu infrastrukturu, posebno pristupačnu broadband konekciju, rasprostranjenu mobilnu tehnologiju i stabilno napajanje električnom energijom. Poboljšaju medijsku i informatičku pismenost i ohrabre razvoj i korišćenje otvorenih obrazovnih resursa u vidu digitalnih formata u skladu sa otvorenim standardima.
- c. *Ojačaju razvoj strategija i politika u vezi sa otvorenim obrazovnim resursima.* Unapređuju razvoj specifičnih politika za proizvodnju i korišćenje otvorenih resursa u okviru širih strategija za unapređenje obrazovanja.
- d. *Promovišu razumijevanje i korišćenje okvira za otvoreno licenciranje.* Omoguće ponovnu upotrebu, reviziju, preuređivanje i redistribuciju obrazovnih materijala širom svijeta kroz otvoreno licenciranje, što se odnosi na niz okvira koji dozvoljavaju različitu vrstu upotrebe ujedno poštujući autorska prava svakog nosioca.

e. *Podrže izgradnju kapaciteta za održivi razvoj kvalitetnih materijala za učenje.* Podrže institucije, obuče i motivišu nastavnike i drugo osoblje da kreiraju i dijele visokokvalitetne, dostupne obrazovne resurse, vodeći računa o lokalnim potrebama i raznolikostima učenika. Unapređuju garanciju kvaliteta i ekspertske revizije otvorenih obrazovnih resursa. Ohrabruju razvoj mehanizama evaluacije i sertifikovanja znanja stečenog kroz otvorene obrazovne resurse.

f. *Jačaju strateške saveze za otvorene resurse.* Iskoriste ubrzani razvoj tehnologije i stvore prilike za dijeljenje materijala koji su objavljeni pod nekom otvorenom licencom u različitim medijima i obezbijede održivost kroz nova strateška partnerstva unutar i između obrazovnog, industrijskog i bibliotečkog sektora, kao i sektora za medije i telekomunikacije.

g. *Ohrabruju razvoj i prilagođavanje otvorenih obrazovnih resursa na različitim jezicima i u različitim kulturnim kontekstima.* Podstiču kreiranje i korišćenje otvorenih resursa na lokalnim jezicima i u različitim kulturnim kontekstima kako bi se obezbijedila njihova relevantnost i dostupnost. Međuvladine organizacije treba da ohrabruju dijeljenje otvorenih obrazovnih sadržaja kroz jezike i kulture poštujući autohtona znanja i prava.

h. *Ohrabruju istraživanje o otvorenim obrazovnim resursima.* Jačaju istraživanja razvoja, upotrebe, evaluacije i rekontekstualizacije otvorenih resursa kao i mogućnosti i izazova koje oni nude, i njihovog uticaja na kvalitet i ekonomičnost nastave i učenja u cilju jačanja konkretnih primjera za javne investicije u OER.

i. *Olakšaju pronalaženje, preuzimanje i dijeljenje otvorenih sadržaja.* Ohrabre razvoj alata koji su laki za korišćenje kako bi se pronašli i preuzeli oni sadržaji koji su specifični i relevantni za određene potrebe. Usvoje odgovarajuće otvorene standarde kako bi se obezbijedila interoperabilnost i olakšalo korišćenje otvorenih resursa u obliku različitih medija.

j. *Ohrabre otvoreno licenciranje obrazovnih materijala finansiranih iz javnih sredstava.* Vlade/nadležni organi mogu ostvariti značajnu korist za svoje građane obezbjeđujući da obrazovni materijali finansirani iz javnih sredstava budu dostupni pod otvorenim licencama (sa ograničenjima za koja smatraju da su neophodna) kako bi sama investicija imala maksimalne efekte.

Dostupno na:

http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/Events/English_Paris_OER_Declaration.pdf

---

Dodatak B

UNIVERZITET U LIDSU

OTVORENI OBRAZOVNI RESURSI

Ovaj dokument definiše poziciju i smjernice Univerziteta u vezi sa korišćenjem i objavljivanjem otvorenih obrazovnih resursa (OER) u okviru obrazovnih situacija na Univerzitetu.¹ Odboren je od strane prorektorske Izvršne grupe i komiteta Senata Univerziteta „Taught Student Education Board“ (označen kao TSEB / 12-15) u novembru 2012. godine.

Pozadina

1. Strategija Univerziteta je da studentima obezbijedi izuzetno studentsko iskustvo fokusirano na motivišućem učenju i nastavi.
2. Univerzitet se obavezuje na sprovođenje kombinovane strategije učenja koja podrazumijeva otkrivanje potencijala transformacije u okviru relevantnog disciplinarnog konteksta: u pogledu dizajna kurseva, metoda i studentskog „angažovanja oko materijala za učenje putem osmišljene i odgovarajuće kombinacije interakcije licem u lice, pažljivo dizajnerskih materijala i alatki za onlajn kurseve i pojačani kontakt sa široko rasprostranjenim okruženjem za učenje kroz relevantne tehnologije“.²
3. Nastavno osoblje koristi široku lepezu samostalno kreiranog nastavnog materijala s ciljem da podrži kvalitetnu nastavu, uključujući nastavničke bilješke, materijale sa predavanja, audio zapise, slike, animacije, multimedijalne materijale i ostalo.
4. Nastavno osoblje, takođe, studentima obezbjeđuje resurse koji su kreirani drugdje u okviru Univerziteta s ciljem da podrže kvalitetno učenje, na primjer resurse iz Univerzitetske biblioteke.
5. Resursi su, uz to, dostupni izvan Univerziteta u cilju pružanja podrške studentskom učenju. Oni mogu podrazumijevati slike, audio/video resurse, animacije i druge digitalne resurse.
6. Otvoreni obrazovni resursi (OER) predstavljaju digitalizovane nastavne, obrazovne i istraživačke resurse koji su javno dostupni ili su objavljeni od strane vlasnika autorskih prava pod nekom od licenci za zaštitu intelektualne svojine (Creative Commons licence, na primjer) koja dopušta njihovo korišćenje i upotrebu u druge svrhe (ponovno korišćenje, reviziju, preuređivanje i redistribuciju) od strane drugih lica.
7. Nastavno osoblje i studenti mogu poželjeti da koriste otvorene resurse kako bi poboljšali učenje i nastavu. Licenca koja omogućava korišćenje nekog otvorenog obrazovnog resursa može od korisnika zahtijevati da ponovo objavi resurs u okviru kojeg je inkorporiran kao otvoreni obrazovni resurs pod istim uslovima. Nastavno osoblje i studenti mogu poželjeti da kreiraju i objavljuju resurse u vidu otvorenih obrazovnih resursa.

Pozicija Univerziteta

8. Univerzitet ohrabruje osoblje i studente da koriste, kreiraju i objavljuju otvorene obrazovne resurse kako bi se poboljšao kvalitet studentskog iskustva, pod uslovom da su resursi svrsishodni i relevantni.
9. Korišćenje, kreiranje i objavljivanje otvorenih obrazovnih resursa mora biti u skladu sa reputacijom i vrijednostima Univerziteta.
10. Očekuje se da otvoreni obrazovni resursi koji su korišćeni, kreirani i objavljivani od strane nastavnog osoblja i studenata obično budu pojedinačne nastavne jedinice ili manje zbirke (npr., podcast epizoda, male zbirke slika itd.) a ne cijeli kursevi.
11. Bilo da se otvoreni obrazovni resursi koriste ili objavljuju u ime škole, odseka ili službe na kraju je odluka uprave škole, odsjeka ili službe ona koja je odgovarajuća. Ukoliko nije navedeno suprotno, smatra se da je korišćenje, kreiranje i objavljivanje pojedinačnih nastavnih jedinica ili manjih zbirki dozvoljeno. Tamo gdje je korišćenje, kreiranje i objavljivanje ograničeno, škole, odsjeci i službe se podstiču da identifikuju i saopšte razlog tog ograničavanja. Očekuje se da se opravdanje za ograničenje obično zasniva na zaštiti komercijalnih interesa.
12. Univerzitetske politike o pravima intelektualne svojine se moraju poštovati.³ Kada koriste otvorene obrazovne resurse, studenti i nastavno osoblje se moraju pridržavati uslova korišćenja licence.
13. Kada se kreiraju i objavljuju otvoreni obrazovni resursi, vlasnici autorskih prava moraju biti jasno naglašeni. Vlasnik autorskih prava je naravno Univerzitet u Lidsu za resurse koji su kreirani na ovom Univerzitetu.
14. Svi otvoreni resursi koji su korišćeni i kreirani moraju da poštuju univerzitetske politike o otvorenosti.⁴
15. Univerzitet zadržava prava da ukloni resurse koji nisu u skladu sa njegovom politikom, i/ili da zahtijeva uklanjanje resursa sa eksternih repozitorijuma/sajtova.

Smjernice

16. Nastavno osoblje i studenti imaju odgovornost da obezbijede posjedovanje neophodnih prava za objavljivanje otvorenih obrazovnih resursa i da su svi objavljeni resursi u skladu sa svim relevantnim politikama (npr., autorska prava, prava intelektualne svojine, pristupačnost).⁵
17. Nastavnom osoblju se savjetuje da objavljuju otvorene obrazovne resurse koristeći Creative Commons licencu Autorstvo-Nekomercijalno-Dijeliti pod istim uslovima (CC BY-NC-SA 3.0).⁶ Ostale Creative Commons licence (npr., dozvoliti komercijalno korišćenje ili uklanjanje elementa koji je podijeljen pod istim uslovima) se mogu koristiti ako nastavnik osjeća da je to neophodno i odgovarajuće za dati resurs.
18. Svi resursi objavljeni kao otvoreni obrazovni resursi moraju imati jasno naznačeno da je Univerzitet u Lidsu davalac licence i u toj formulaciji na resursu mora stajati © The University of Leeds, ili slično, kako bi se obezbijedilo ispravno autorstvo.

19. Obično autori žele da formalno potvrde „moralno“ pravo kako bi bili na odgovarajući način priznati kao autori. Univerzitet vjeruje da je ovo dobra praksa budući da pruža adekvatno priznanje za obavljeni rad. Pravo mora biti pozitivno potvrđeno. Kako bi se obezbijedilo pravo autorstvo, dobar vid formulacije bi mogao biti sljedeći: „Pravo [ime autora] da bude identifikovan kao autor ovog djela potvrđuje on sam u skladu sa Zakonskim aktom o autorskim pravima, dizajnu i patentima iz 1988. godine“.
20. Univerzitet preporučuje da se pisani i interaktivni digitalni nastavni resursi skladište na nacionalnom repozitorijumu za visokoškolske otvorene obrazovne resurse, JORUM-u.⁷ Tamo gdje pojedinačne okolnosti nameću da resurse treba skladištiti na drugim repozitorijumima (npr., specifične potrebe discipline ili zahtjevi finansijera) na JORUM-u treba kreirati link koji će posjetioce preusmjeriti na izvorne resurse.
21. Univerzitet preporučuje da se OER nastavni resursi bazirani na audio/video formatima skladište na univerzitetskom repozitorijumu(-ima) za multimediju i/ili na izabranom eksternom repozitorijumu za multimediju.
22. Univerzitet preporučuje da se digitalne bibliotečke jedinice/zbirke skladište u univerzitetskoj digitalnoj biblioteci.⁸
23. Nastavno osoblje se ohrabruje da sakuplja podatke koliko studenti i eksterne institucije koriste njihove otvorene resurse zbog mehanizama obezbjeđenja kvaliteta (npr. revizija modula/programa) i nastavničkog priznanja, nagrade i napredovanja.
24. Ukoliko studenti kreiraju otvorene obrazovne resurse kao dio svog studijskog programa ili u okviru nekog projekta vođenog od strane nastavnog osoblja, treba da prate ove smjernice i da otvorene resurse pregleda član nastavnog osoblja prije nego što se oni eksterno objave.

© Univerzitet u Lidsu, 2012.

Ovaj rad je dostupan za ponovno korišćenje pod uslovima Creative Commons Autorstvo Nekomercijalno-Dijeliti pod istim uslovima 3.0 nelokalizovane licence.

Dostupno na:

http://wiki.creativecommons.org/University_of_Leeds_Open_Educational_Resources_guidance

Ovaj projekat se finansira uz podršku Evropske komisije. Publikacija odražava stavove autora, a Evropska komisija ne snosi odgovornost za bilo kakvu upotrebu informacija iz ove publikacije.

¹ Ovo podrazumijeva studente koji učestvuju u nastavi i istraživanjima, obuku osoblja i kurseve za profesionalni razvoj.

² University Blended Learning Strategy BLFG/10/10.

³ Vidi University Library Copyright and Licenses stranice:

http://library.leeds.ac.uk/info/371/copyright_and_licenses/91/copyright_for_teaching

⁴ Vidi Equality Service <http://www.equality.leeds.ac.uk/university-policies-2/>

⁵ Napominjemo da logo Univerziteta samo može biti objavljen uz dodatna ograničenja u okviru Creative Commons licence.

⁶ Vidi <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/>.

⁷ <http://www.jorum.ac.uk>

⁸ <http://library.leeds.ac.uk/digital-about>